

IN MEMORIAM

HINDI SZABÓ KATALIN, CSÉPAI KÁROLYNÉ, nagytehetségű festőnő, rövid művészi pályafutását tragikus módon akasztotta meg a halál. Egy csipkeruha vasalása közben gőzmérgezésnek esett áldozatul budapesti villájában, október 25-én. Nemeslelkűségét, finom gondolkodásmódját jellemzi, hogy az utóbbi években alig vett részt a kiállításokon, mert — úgymond — jó módban élve, nem akart a művészeti piacon szegényebb sorsú festők versenytársa lenni. Ismerve fiatalabb nemzedékünk súlyos anyagi helyzetét, férjével egyetértve elhatározta, hogy holtuk után villájuk, minden berendezési tárgyjal együtt, a Képzőművészeti Főiskolára szálljon örökségül s abban tehetséges fiatalabb művészek kapjanak otthont és métermet. Amilyen gyöngéd volt a lelkilete, olyan finom volt a művészete is. Kívált rajzain, amelyek lehetesek könnyedségűek, árulta el szenszibilis, nagy kultúrán átszűrődött tehetségét. Brassóban született 1889-ben, zsenge korát Kassán töltötte, ahol atyja csendőrezredes volt. Itt ismerkedett meg egy fiatal, lembergi születésű zászlóssal, Otto F. C. *Lendecke*-vel, aki már akkor tehetséges rajzolónak mutatkozott. Egymást a művészi pályára biztatva kikerültek Párisba, ahova a művésznőt anyja kísérte s ahol *Lendecke* 1911-ben feleségül vette. A művésznő eleinte *Rupert Bunny*-nek volt tanítványa, később ő is, férje is főképp *Rodin* művészetén okult. Még párisi útja előtt rövid ideig tanult *Gripenkerl*-nél, de igazi hatással csak *Rodin* volt reá. Férjével 1914-ben Budapestre költöztek, miután két évvel előbb itt már bemutatkozott a Művészklubban. 1915-ben Bécsbe költöztek, ahol 1918-ban özvegygé lett. Éveken át újra Budapestten munkálkodott s a háború után felesége lett *Csépai Károly* dr. egyetemi magántanár belgyógyásznak. Egyetlen egyszer lépett nagyobb gyűjteménnyel a nyilvánosság elé: 1924-ben a Nemzeti Szalonban, ahol pasztelleken és grafikai munkákon kívül egy sor olajfestményt is állított ki (*Kedvesnővér*, *Provence-i emlék*, *Vérmező*, *Holtiszlai részlet*, *Doktoriskasszony*, *Kötéláncos*, *Tihany*, *csend-*

életek stb.). A kritika ezeket az újabb műveket éppoly barátságosan fogadta, mint régebben, amidőn még erősebb párisi hatás alatt festett. Ettől fogva azonban a művésznő nem vett részt kiállításainkon. — A finomlelkű művésznőt széles körben tisztelték s bár temetése zuhogó esőben folyt le, mégis többszázan kísérték utolsó útjára a farkasréti temetőbe. Művein kívül nemes alapítványa is megőrökli nevét.

KARVALY JÓZSEF. Elvonulva, pár napi szenvedés után, november hó 17-én egy budapesti klinikán meghalt *Karvaly József* festőművész, a szintén festő *Karvaly Mór* öccse. Neve régtől fogva hiányzik a kiállítások katalógusai-ból. Évek óta ecset sem volt a kezében, mégis közkedvelt alakja volt a Fészek Klub művész-társadalmának. Ez a Klub volt az otthona, itt vonult meg szerényen, szótlamul, hallgatta a vitákat, elnézte a kártyajáték változásait. Itt tartották róla, hogy az utolsó bohém, ilyennek jellemezte jó barátja, Hegedűs Gyula színművész, aki még abból az időből ősmerte, mikor nagyritkán festett is. Sőt *Karvaly* éppen e nagy színész képmását tartotta legjobbnak művének (a Múcsarnokban 1904-ben volt kiállítva). Egyébként is túlnyomórészt arcképeket festett és ilyenekkel szerepelt a Múcsarnokban is. Egy-két életkép is került oda a műterméből (*Egy főhadás*, 1895; *A nagy út előtt*, 1899), nagyritkán egy plakát. Nem kereste a munkát, nem is tett öröme a festésben. A becs-vágyai hírből sem ősmerte. Nem vetett súlyt a művészetre. Mint egy sztoikus filozófus szerényen, visszavonultan élt, megosztva idejét al-bérleti szobáskájára és a Klub közt. Pedig fiatalkorában sokfelé kereste az alkalmat, hogy művészi képzésben részesüljön. Ifjúkorában (szül. 1864. május 30-án Ungvárott) *Székelly Bertalannak*, *Karlovicszknak*, *Hollósnak* volt tanítványa, valamicske időt (1899-1900) Olaszországban is töltött. Azóta állandóan Budapestten élt, de lassankint megglazította a szálakat, amelyek a művészethez kötődtek. S e szálak végül teljesen elfoszladoztak. November 21-én temették el Budapestben, klubtársai, művész-barátai nagy részvétele mellett.

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

Az Ernst-Múzeum kiállításainak során novemberben *Herman Lipót* és *Gárdos Aladár* gyűjteményes bemutatóját láttuk. *Herman* festményein a kritika megállapíthatja, hogy a színek hasonlíthatatlanul könnyebbek lettek, a nehezebb mély-barnák eltűntek, a hatás verőfényesebbé vált. A művész Szentendrén, a legfestőibb városok egyikében, anyafiságot kötött egy új, budapesti koromtól mentes tegett, egy még be-

nem piszkított Dunával, egy még kertészettelleg nem kezelt bozóttal, fával, ligettel s oly utca-zugokkal, amelyek az aszfaltkorszakot hírből sem ősmerek. Maga ez a környezet s a Balaton melléke is szinte kínálta neki a festőiséget s ő ebbe látható örömmel mélyedt bele. Komponáló készsége most is a régi, amely egynehány aktos képét szinte arra jelöli, hogy temperált hangú gobelin is készülőn róluk.

Ördös Aladár szobor-sorozata bizonyos értelemben retrospektív volt. A művész pontosan negyedszázaddal ezelőtti fűt fel, midőn leplezték Lukács Béla zsalatni szobrát. Ezen a kiállításon volt érzéssel teljes nagy szobor-csoportja, a „Hajléktalanok”, amely 1906-ban meghozta neki a Rudics-díjat. „Léda”-ját még 1911-ből ismerjük. Ezekhez sorakoztak újabban márványművei, amelyek főleg a női akt. Bennük legjavát adta tehetségének és mintázási készségének oly előadásban, amely formáról formára menő mintázásával ószinte tanulmányba merülést mutat. Szobrászaink ama csoportjába tartozik, akik realista előadásukat érzelmi elemekkel tetézik. Élesen előtűnt ebből a stílusból egy szintén ezen a kiállításon szerepelt fiatal szobrász, Végő Ilona, leányfeje, köztűt formával, amelyekhez jól illő porózus anyagot választott. Ez az első fellépése szép reményekre jogosít.

Elmes francia grafikusok különféle technikájú lapjai töltöttek be néhány termet. Népszerű nevek. Sőt a legforgatottabbak közül valók. A gyűjteményben azonban nem találtunk egyetlen lapot sem, amely sugalló erő és művészi finomság dolgában a mi Rippl-Rónainknak lapjaival fölvehette volna a versenyt.

Novemberben már beközönlött a kisebb, egyéni kiállítások bővődje is. A Tamás-Galériában *Walshausen* Zsigmond gyűjteményét *Kádár* Bélát követte, mind a két művész szívesen látott ismerőse amatőrfeleinknek. A „Mentor” könyvkereskedésben *Háy* Károly, a Fészek-Klubban egész sor művészeink kisebb gyűjteménye került a falakra. Azonfelül műterem-kiállítások, alkalmi bemutatások stb. Az általános érdeklődés középpontja azonban a *nürnbergi* régi és új művészet bemutatója volt a Múcsarnokban. Erről a művészeiről e folyóirat majd külön tanulmányban szándékozik beszámolni.

November második felé meghozta a döntést a *Lechner* Ödön emlékéért megörökítő szobormű-pályázatban, még pedig — egyelőre — eredmény nélkül. A pályázatot meg fogják ismételni. Ennek oka részben az, hogy a *Lechner Ödön Társaság* — és vele bizonyára az egész mértő közvélemény — a mester szobrával szemben a legnagyobb igényekkel lép fel. Azt kívánja, hogy szobrászatunk egy ekkora géniusz megörökítésénél lehetne és tudásának teljes-ségét adja. Művészek kérnek művésztársai-któl a legnagyobb művészek egyike számára sugalló erejű emlékművet. Már ezek a vonatkozások is igazolják a bírálóbizottság döntését, mert hiszen a pályaművek közt volt egyenértékű, amelyek egy közömbösebb természetű pályázaton alapul szolgálhattak volna, bizonyos magától adódó változtatásokkal, a kivételnek s az eredmény, a végleges szobor, bizonyára nem lett volna rosszabb, mint Budapest szobrainak átlaga. Azonban átlaggal ünnepegni oly rendkívüli jelenséget, mint amilyen

Lechner Ödön volt, célját tévesztett eljárás lenne. Hiszen éppen az átlagon kívül- és felülállás adja értékei egyik legnagyobbikát. A pályázók bizonyára nem fogják félreérteni a bírálóbizottságnak elárását és csak megfeszítettségnek vehetik, ha fölül a bizottság a szobrászi teljesítőképességnek maximumát nemcsak kéri, de reméli is.

A feladat nem könnyű s mint a bírálóbizottság megjegyezte: éppen a feladat egyszerű-sége állítja kemény próba elé szobrászainkat. Gondoljunk csak vissza azokra a tömeg-felvonulásokra, amelyeket a Tisza-szobor pályaművein oly végeláthatatlan bőségben volt szerencsénk szemlélhetni. Ez az a típus, amelyet eddig a legtróbb szoborbizottság szívesen fogadott. Most azonban más az eset: oroszlánok, sasok, görnyedő vagy ujjongó tömegek, bigák, trigák, kvadrigák, géniuszok, fel- és kilendülések, pózok és kirobanások, atléta és puttók, szóval az egész „szokmány” lankadtan omlik semmisséggé a problémával szemben, amely itt szobrászaink elé tárul. Ezúttal valami nagyon egyszerűt, valami magától értetődőt, valami sugalló erejűt, közvetlent, félremagyarázhatatlant kell adni: egy nagy művészt. Grandiózus feladat. És meg kell oldani. Becsületbeli kérdése ez szobrász-tunknak.

December első nagyobb kiállítása a Nemzeti Szaloné volt, amely kétszáz festményt és grafikus munkát, azonfelül pedig a „Hódmező-vásárhelyi művészek majolika- és agyagipar-telepének” immár közkezdvelté vált cserpeinek sokaságát tartalmazta. Mint új témakör jelent meg itt *Boromisza* Tibor negyven hortobágyi képe, amelyek közt sok volt az odaváló pásztorság érdekes típusainak kép-másterü képe, azonfelül tájképek, amelyeken a művész a Hortobágy sajátos fényjelenségeit kívánta művészi alakításban bemutatni. Ez az új, még ki nem aknázott tárgykör sok érdeklődőt vonzott a Szalonba, amin nem lehet csodálkozni, mert ez a világ legalább is oly érdekes, mint az a bizonyos betagnei falu-ve, csak hogy nincs még letarolva, nem vált még közhelyé. A legnagyobb mértékben rokonszenves nekünk egy új vállalkozás, amely a mi világunk érdekességét igyekszik művészeté gyökereit mélyíteni. Nem szeretnők, ha ezt a megfigyelt félcéredényt az olvasó. Nem topografiai vagy néprajzi látleletek össze-böngészésére gondolunk itt, hanem valóban művészi elemekre. Kiadatlan gesztusok, kiak-nadatlan fény- és színjelenségek új kifejezési értékek felé terelhetik a festő figyelmét s alap-jává válhatnak egy új képalakítási módnak, amely tösgyökereivel, frissességével hat-hat. Ebben az értelemben valóban rokonszen-ves nekünk *Boromisza* vállalkozása.

A másik különlegessége ennek a kiállításnak *Miskolczy* Ferenc egyházművészeti sorozata: egyrészt olajkép, másrészt rézkarc, azután

körülbelül olyan, mint a Múcsarnok többi általános kiállítása. Ez onnan van, hogy általában megint azok a festők és szobrászok jelentek meg, akik itt rendszerint meg szoktak jelenni, átlag ugyanolyan színvonalon álló munkákkal, mint amilyenekkel rendszeren szerepelnek és most is ugyanazok a művészek hiányoznak, akik rendszeren hiányozni szoktak. Innen van, hogy a Múcsarnok főzslátogatója a régi megszokott nyugalommal sétálhatat a meghitt tónusú képek közt. Örömmel fogja megállapítani a normális kiállításoktól való egyetlen eltérést: Kegyeletes kezek egy-egy kis sorozatot függesztettek ki két meghalt művész munkáiból, akik közül *Olgvai Viktor* oly sokszor, *Láposy Hegedűs Géza* oly ritkán jelent meg műveivel ezeken az előkező falakon. Mind a két művéssel külön foglalkozott már ez a folyóirat s így nincs más feladatunk, mint hogy megállapítsuk, hogy az egyiknek, a Képzőművészeti Főiskola felejtethetetlen tanárának, a másiknak, a technika fáradhatatlan kutatójának szerény, de szép formában mondott fájdalmas lsten-veledet a Múcsarnok.

Meg kell még említenünk, hogy az építészet ezáltal teljesen hiányzik. Nem értjük, miért? Megkérdeztük néhány építész-barátunkat, vajlon nem foglalkoztatják-e őket építészeti problémák, ma, a problémáktól túlterhelt világban, amikor erjed és forrong mindenfelé az építészet. De igen, Nem érnek-e rá, ilyesmivel foglalkozni? Nagyon is. Sőt majdnem csak ilyesmivel foglalkozhatnak. Nincs vége a Mérnök-Építész-Egyesületben a sokszor már-már izgalmas vitáknak a mai kor architektúrájáról. Szakfolyóirataink folyton hoznak idevágó cikkeket. Könyvek jelennek meg az új építészeiről. A művészettörténeti írók egy része viszont a mult építészetéből szereti meríteni értékeze-seinek, könyveinek anyagát. Városrendezési problémák hosszú viták tárgyai fővárosunk bizottságainál. És így tovább. Valóban, nem lehet állítani, hogy az építészet alszik. De hol kapjon képet — a sok betű után — a közön-ség arról, hogy mi érdekli mai építészeinket, milyenek a vágyai, mily eszmék fűtik, ha nem itt? Van-e még más alkalom az *ad oculos* való bizonyításra? Kár, hogy ez az egész művészeti tárgykör itt csak éppen azáltal tűnik föl, hogy hiányzik. Hiányzik, mint legjobb festőink túlnyomó többsége, Ha még annyira igyekszünk is optimisták lenni, mégsem nyom-hatjuk el egészen azt az érzést, hogy a dol-gok ily állapota nem jelentheti a tökéletesség-nek elérhető fokát.

A kiállítást jellemzi az arcképek, a tájképek és az aktok sokasága. Belőlük külön-külön kis gyűjteményt állított ki (mintegy tíz-tíz darabot) a Múcsarnok néhány főzsl-kiállítója: *Czencz János, Komáromi-Kacsz Endre, Poll Hugó, Bosznay István, Szilányi Lajos, Burg-hardt Rezső, Vidovszky Béla.* Némelyik terem-

nek vagy falnak ők adják meg az alaphangot. Kívülük is a túlnyomó többség hasonló tárgy-gyal foglalkozik s mi ez nem hűzőnk alá, ha a többség nem hatna oly nagyon egyöntetűnek. Ez egy politikai pártban nagy előnyt jelentene, a művészetben a benső festésvéresülés e módja — egyesek szerint talán lévesen — az egyéni szemlélet átlagosulásának veszedelmével fe-nyegeti. Azonban lehetséges, hogy mások ezt a jelenséget inkább harmóniának fogják nevezni, ebben az esetben azonban ez a mester-szó bizonyos átértékelésen esnek át. Azt mégis meg szeretnők jegyezni, hogy *Munkácsy, Szinyei, Zichy, Székely* képel, ha egymás mellé függesztjük őket, ezt a mély „harmó-niát” nem mutatják, pedig ők is kortársak voltak.

E személyekhez nem fűzött általános meg-íjegzés bizonyos mértékben a szoborművek jó részére is illik. A grafikára nem, mert alig van belőle mutatóba néhány darab.

A Múcsarnok téli kiállításával egyidejűleg jelent meg a Képzőművészeti Társulat év-könyve is, amely elsősorban a Társulat tavalyi művészeti tevékenységével foglalkozik írásban és képbén. Az Athenaeum nyomdája kitétt magáért, a kötet nagyon formás, tartalma *Hecker* Antalnak érdekes elméleti cikkén kívül a multa vonatkozó tanulmányokból áll. Elvi jelentőségű *Bierbauer* tanulmánya a háború előtti Budapesti építkezéséről, viszont mű-vészettörténeti kiadvánok okmányok publiká-lása szempontjából fontos *Pipics* Zoltán cikke, amely a Társulat 1862—1877. évi működését nagyon részletesen tárgyal fel. *Némethy József*-nek a szolnoki művésztelepről szóló cikkéhez pótlólag még meg szeretnők jegyezni azt, hogy a telep létesítése voltaképpen *Lippich Elek* áradozásának köszönhető. Nekrológok egész sora vonatkozik az év ama halottaira, akik a Múcsarnokkal kapcsolatban álltak. Beszédés adatokkal teljes *Kézdi Kovács László* cikke, amelyben a Múcsarnok mult évi történetét ismerteti. Egyebek közt azt is közli, hogy a tavaszi tárlat 713 műtárgya közül mindössze 22 talált vevőre. E két szám szembeállításra bizonyára gondolko-zásra késztető.

Az Új Szent János-kórház kápolnája freskó-díszít kapott: ritka eset s ezért érdemes róla külön is megemlíkezni. Ha kápolnáinkat és templomainkat művészi díszük szempontjából áttekinthetjük: igen gyakran az izléstelenségek és stílustalanságok egész sordra akadhatunk. Megértjük, hogy a renaissance- és barokk idők rég letűntek s velük az egyházak ama férfiai is, akik egykoron a mesteri zenén és a mes-teri szónoklaton kívül még a képzőművésze-teket is nélkülözhetetleneknek tartották. Ezzel nem mondtuk, hogy az illetékesek nem köl-tenek ma is festésre, szobrászatra. De igen sok esetben ez a festés és szobrászat csak a fogalom rendkívül erőltetett tágításával mond-

ható művészetnek. Szomorú inventárium keletkeznek, ha számba vennék a tiroli szenteket, az olajnyomatú bécsi tucat-Madonnákat, a selejtés dongabollozat-díszeket, sőt még az olárképeket is. A buzgalom ugyan megvan bizonyos mértékben, de amidőn cselekvéssé alakul át: a nagy céllal egyenest ellentétben álló „dísz” keletkezik igen sok helyütt, ilyen művészeti akcióra valóban kár minden garasért. Ezért lehet példa az olyan megoldás, amelynek eredménye Nagy Sándor valamely levegfestménye a most legújabbban *Leszkovszky György Új Szent János-kórházbeli kápolnája*. Fontosnak tartjuk azt is, hogy olykor szóhoz jut-hasson az igazi freskó ereje is. A freskó szó nálunk elég gyakran szerepel oly falfestményekkel kapcsolatban, amelyek éppen nem afresco készülnek. Sőt a közbeszédben a falat díszítő minden festést, bármely technikájú is az, röviden és tévesen freskónak szoktak mondani. A köztudatból nyilván kiveszett a freskó lényeges jellemvonásának megérzése és megértése, ami nagyon sajnálatos. Általában azt hiszi a nagyközönség, hogy a freskó fő erénye az, hogy nedves falra festik. Nos ez bizony felette sovány erény volna, ha nem lennének stílusbéli igen fontos következményei. Mert az igazi freskó technikájából következik az előadás kööttsége, ami már visszahat a freskó-kép elgondolására is. Olyan, mint amikor egy költő elhaladozza, hogy valamit, ami nagyon foglalkoztatja képzeletét, nem prózában, hanem versben, tehát köötít előadásban mond el. Éppen a freskó e kööttsége rejt magában epikai erőt s éppen ez ad neki valamely kiváló tehetség kezén különleges jellegét. Persze, hogy ki lehet fogni a freskón s ki is fognak rajta igen szaporán. Am a stílus, az erő kárára. Ez olyasmik, mintha valaki Arany Jánosnak azt ajánlgaitta volna, hogy írja meg a Toldit prózában, hiszen a próza sokkal könnyebben folyik a tollból. Helyes lenne ezeket a dolgokat belecsoptogtatni a köztudatba, nehogy elveszített paradicsomát semmissüljön maga ez a nemes technika is.

A budapesti műkereskedők egyik legismertebbike, *Fránkel Ernő*, meghalt. Egyike volt azoknak, akik a legbensőbb kapcsolatokat tartották nagy gyűjtőinkkel s akiknek raktárán mindig lehetett valami szépet és érdekeset találni. Régibb klasszikusainkon kívül főképp azoknak a művészeknek munkáit forgatta, akik a nagybányai körhöz, a naturalista, impresszionista csoporthoz tartoztak. Jó szeme volt, helyesen tudta a művészi értékeket mérlegelni és ügyesen tudta felkutatni jó mesterek mindenféle lappangó műveit. Ezzel bizonyos különleges-séget tudott biztosítani műkereskedésének, amely a „Szépművészeti és Műkeres. R.-T.” címen ismeretes. Nem sok ily vállalkozás van Budapesten, elég nagy kárára művészeinknek. A tőke nálunk vonakodik ily kereskedelmi programban való részvételtől, amely

holnapra még nem, hanem csak holnaputánra ígér hasznot. Az a típus pedig, amely hajlandó lenne a fiatal művészek legtehetségesebbjeinek munkáit vásárolgatni, még azok névtelenek, kívánni az időt, míg azok „beérkeznek” s azután sokszoros nyereséggel értékesíteni munkáikat: egészen hiányzik nálunk. Pedig nagy segítségére lenne fiatalágunknak s a mellett, ha a kereskedő jó szemmel válogatna, még kereskedelmileg is kitűnően járna, különösen akkor, ha benső kapcsolatot teremtene a külföld művészeti piacaival is. Sajnos, ehhez a fellettséghez még nem juthatott el műkereskedelmünk, elsősorban tőkehány miatt. Sőt látnunk kell, hogy megfelelő kereskedői szervezet híján fölitte elharapózott a kontárság és gyakran nem éppen mintaszzerű ügynökök úján mindenféle tákolmánnyal árasztja el a vidéket, ahova az igazi műkereskedő a legrikább esetben jut el. Egy-kettőre ott tartunk majd, ahol egyszer már tartottunk, a táblab්රó-korszakban: a még ismeretlen nevű tehetségek üveges- és virágboltokban (vagy mint egykor Vácotól: kávéházban) lesznek kénytelenek a kirakatok üvegablái mögül a nyílhatóság színe elé szerénykedni. A fonák helyzetek e sorozata a jóhiszemű közönségnek is kárára van: egy családias elveheti a kedvét a további kísérletezésekétől. *Fránkel* műkereskedése éppen azért volt jóhírű, mert arra igyekezett, hogy a kényesebb mábarátok igényeit kielégítse. Hogy e munkálkodását még megakasztotta korai halála, azt bizonyára megérzik majd az igazi gyűjtők, akiknek tevékenységét nagyon megkönnyítette, de fájjalják java művészeink is, akik nagyszámban kísérték utolsó útjára derék műkereskedőjüket. Nem éppen mindennapi eset.

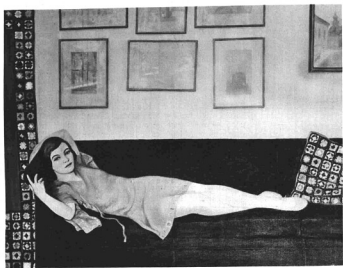
Bizonyos vonatkozásoknál fogva ezen a helyen is meg szabad emlékeztünk egy oly képes kiadvány megindulásáról, amelynek technikail eszköze a művészi fénykép, tárgya a magyar flóra. *Vajda Ernő és László* egy idő óta az ország legkülönbözőbb vidékein fényképeket készítettek hazai növényeink érdekesebbjeiről, mégpedig úgy, amint azok a szabadban, eredeti élőhelyükön, természetes viszonyaik közepete nőnek, virítanak. Ehhez egészen különleges keltós szakértelem kell: a botanikusé, aki a legjellemzőbb példányokat ki tudja választani és a fényképezés, akinek ügyelnie kell arra, hogy ne egy növény-összevisszaságot kapjon lemezére, hanem magát a kívánt virágot, amelyen minden jellemző részlet megjelenjen, de azért mégse ragadassék ki igazi kísérő környezetéből. Hogy ez mily kiválóan sikerült a két szerzőnek, arról már nyilatkoztak az illetékes botanikusok, mi csak azt szeretnők a magunk szempontjából megjegyezni, hogy ezek a képek (amelyek a kiadványban eredeti fényképek s nem nyomtatványok) valóban *művészi szemmel vannak összeválogatva s művészi hatásúak is*. A Studium kiadócég

ízlésesen találta a füzetes gyűjteményt. *A mi magyar régünk gyönyörű hímes palástjának megismerését nagyon elősegíti ez a szép képsorozat, amely emellett tudományos értékű is.*
Lyka Károly

RÓNA JÓZSEF: EGY MAGYAR MŰVÉSZ ÉLETE. Életbölcsék régi vitás kérdése: mi boldogságosabb, az emlékezés-e vagy a feledés? Róna József, jeles szobrászművészünk, aki most kétkötetes könyvben *(Egy magyar művész élete. Szerző kiadása.)* visszaszólítja múltját, az emlékezés gyönyörűségét vallja. A lezajlott idő — 68 esztendő — sok sebet ejtett rajta, de az ő emlékezésében az idő inkább gyógyítja a sebeket. Gyógyít az elmúlásával. Róna mosolyogva emlékezik sebe-süléseire; mint ahogy az olyan hős, aki nagy csatákat diadalmasan megvívott, emlékezik az apró blesszurákra. Visszaszólítja küzdelmes éveit és elmeskedve elcseveg velük. Felsősegesen, mint aki már fölértek került. Úgy bánik velük, mint mintázás közben az agyaggal: formálja őket. Néha elfátszják velük, mintha kispasztikát gyúrna belőlük, néha monumentális formát ad nekik. Megemlékezik könyvében az élet kis játékaival, de megszólatja nagy patoszával is. Megformálja a hétköznapok képét és rávilágít arra a processusra, amikor a hétköznapokból kiválik, kitér az ünnepi-ség. Belevilágít a művészi léleklet kialakulásá-ra: hogyan is lesz a robotos boltosgyerekből, a pajkos kőfaragóinasból lelkes művész. Hogyan hámozódik ki a mindennapiságból. Hogyan alakulnak a vágyai és hogyan nemesednek meg. Az ilyen visszaemlékezésekből építődik föl a művész lélektana. A művész-lelkeklet alakulásával úgy vagyunk, mint a csodákkal: messzeségek, a tér- és az idő messzeségei kellene hozzá, hogy lássuk és megértsük őket, hogy higgyünk bennük. Az idő-messzeségen keresztül a művészlelkeklet kifejlődését jobban látjuk, mint a közvetlen szemlé-lésben: azt, amit a németek das Werden einer Künstlerseelenek neveznek. Ime, évtizedek messzeségén át mutatják be most Róna József visszaemlékezései azt, hogy hogyan lett a mesteremberből teremtő művész, hogyan alakultak az akarásai, hogyan mélyült a meg-értése, hogyan idomult a természethez való viszonya s hogyan kapta meg azt, aki pusztán csak megfogható dolgokat értett meg, a megfoghatatlanság áhítata. Adalékok a művé-szek lélektanához: erre az al cimre részolgált Róna József könyve. Az emlékezés folyamán nagy az árterülete, Róna József emléke-zése is el-elárasztja az árterületet. De meg egyenesen kívánatos, hogy az ilyen lelkeklet feljáró dokumentumokban inkább az őszinte-ség, mint a kompozíció érvényesüljön. Külön-ben is az emlékek egymást gyűjtogatják, egymáson lobot vetnek. Róna nagyszerű emlé-kező, csakis a Wahrheit und Dichtung egyé-

forradása tud ilyen emlékezést produkálni, de Róna lemondott a fantázia közreműködé-séről, ragaszkodik a valósághoz, kíméletlenül felsorakoztatja a tényeket s az igazságnak fölállozza még a gyegeket is. Nem felejtett el semmit és önmagával szemben sem gyako-rolja a feledést. Még a pellengérré állítástól sem tartózkodik, nehogy meghamisítsa a való-ságot. Az idők messzeségében bízza ezt sebet, hiszen az a messzeség majd meggyógyítja őket. Nagy őszinteségében, még kíméletlenségé-ben is valami bölcs kedélyesség nyilvánul meg. Mért is vizet keletni az olyan borbá, amelyet már régen kiittunk? Különbön is az igazság csakis akkor az, ha lepezletlen. Van Róna kímé-ltelenségében valami naiv nembánomság is. Olyan bátorság, amely nem tud önmagáról. Rokon a művészi naivitással. A primitív naturalistákkal, akiknek a magátólértődés a princípiumuk. Ezzel a magátólértődéssel írja le gyermekekorát, a szülei házat, apját, anyját, testvéreit, atyafiságot, szomszédait. Gyermek-ek, ha írni tudnának, ilyen magától értetődően írnák meg azt, amit látnak, amit történik velük. Csudálatos, hogy Róna hogyan tud könyvének ezekben a fejezeteiben visszahelyezkedni réges-régen volt időbbe. Régen volt érzésebbe, benyomásokba, félelembe, gyermekí ravasz-kodásokba. S hogyan tud régi beszélgetéseket, találkozásokat, viselkedéseket rekonstruálni. Egy-egy alakja olyan, mintha stereoszkopikus, beszélőfilmen jelennek meg. Van akárhány olyan figurája, amely annyira plasztikus, mintha nem is leírta, hanem megminta volna. És vannak alakjai, lelkesen megrajzolt regény-hősök, amelyekben nagy lelkeklet pátosza szólal meg, ilyen az édesanya vagy a testvér-nénje.

Valamikor jómódú, leszegényedett szülei Pestre kerültek, ott kispolgári nyomorúság jutott osztályukul. A fűt, mikor fölcseperedik, boltos-inasnak adják. A posztósboltból, ahol nincs maradása, kőfaragóműhelybe kerül. Ott nagy iparkodással kitanul, sok nagynevű művésszel megismerkedik, ösztöndíjat kap, 1879-ben Bécsbe kerül, s ott Hellmer, később Zumbusch tanítványa lesz. Berlini ösztöndíjjal Rómába utazik, ott megittasul a nagy benyomásoktól. És egyre nagyobb, hatékonyabb energiává lesz az akarata, öntudata, művészi ráteremt-ségéről való meggyőződése. Komoly művészi feladatokkal hajszol, problémák foglalkoztatják, nagy akarások igazgatják. De megnyomorítják a gondok, az inség, az otthoni keserűség és keserű csalódások. Meredekek szélén jár, el-bukások veszedelmel környékezik. Per varius casus, per tot discrimina rerum művész lesz, elismert, megbecsült, nagyrangú művész. Meg-alkotja mitológiai és bibliai szobrait, népszerű genre-csoportjait, megmintazza a komáromi Klapka-szobrot, Erzsébet királyné gődüllői, Eugen herceg budavári szobrát és egész sor Kossuth-emlékszobrot. Megminta, a felesége,

FÁBRI REZSŐ: SOFÁN
A művész newyorki kiállításából

LEHEL MÁRIA: LEÁNY KOCKÁS BLOUSEBAN
A művésznő párizsi kiállításából

kiváló énekművészről, küzdelmeiben biztató társa lesz. Ime a kétkötetes művészregény keretel, a keretek pedig telidestele vannak mesével, reflexióval, embereket jellemző, viszonyokat ábrázoló csevegéssel, kalandok, művésztréfák színes felvonulatásával. Ezer intimitás és minden-minden intimitással sűrítve, még azok az élmények és tapasztalatok is, amelyek nagy perspektívákat tárhatnak föl. A bécsi művészakadémia, Hellmer és Zumbusch iskolái, az ottani módszerek és felfogások, a bécsi bohémiség, majd a budapesti művészvilág, az elfoglaltságok, hallfélétek erőszakoskodása, a pájtáskodás és ellenségeskedés, a nagy impresszióktól hevített római átom, a párisi siker, fogadtatása Kossuthnál, a gödöllői királyné-szobor megmintázása a könyvnek érdekes, néhol izgalmas fejezetei. Emberek megítélésében néha téved. A point érdekének, a hangulat követelményeinek engedelményt tesz. Az igazságos írásnak fanatikus helyell-közell igazságtalan lesz vagy legalább a színészében túlzó. Az igazmondók nem kerülhetik ki a saját elfoglaltságaikat. Olyan igazságot látnak bennük, amelyről azt tartják, hogy nem szabad elhallgatni.

Nyolcadféléssz lapon mesél Róna József „egy magyar művész életéről”. De mesél könyvében sokat és érdekeset a magyar művészet életéről is. Leleplezi az emberit, amely ezt a művészetet áthatja. Az emberinek dokumentuma az ő könyve. Lélekkutatók, pszichoanalitikusok is az okmánytárakba felelték. Kompozíció, arányok, részlet és nagyvonalúság dolgában Róna József a maga művészetében bizonyára más felfogást vall, mint amilyent most az idegen művészetirleten érvényesített, de mikor magában az életben is sok az aránytalanság, bizony könnyen teszi túl magát a művészi arányok aranszabályain az olyan ember, aki az életéről mesél. g. ő.

KÉT BIBLIOPHIL KÖNYVRŐL. I. A Magyar Bibliophil Társaság Évkönyve 1928. Könyvek is arcukon hordják jellemvonásukat. Két könyvről lesz itt szó, melyek közül az első magyar. A magyar könyvbarátok száma kicsiny, erejük kevés, de izléslük kifinomodott. Szegény ország szépségre áhítósz fiatl vagyunk, — ez a lelkiiség kidrad minden gondos művészi megszólalásunkból. A szövevségbe tömörlült magyar bibliofilék száma alig kétszáz. S ez a nyolcéves egyesület, mely kezdő éveiben ragyogó kiállítások keretében mutatta be a hajdani és mai könyvkultúrák vírágait, utóbb mégis kénytelen volt megszorítani tevékenységét. Anyagiak és közőny, — a kettő végeredményben egyet jelent. Most ül, nagyobb lendülettel indul útjára az egyesület, ennek egyik bizónysága, hogy megjelent első évkönyve. Takaros, nemes egyszerűséggel megcsinált, szerénységben is szép könyv. Kedvez neki az idők szelleme is, mely nemcsak ná-

lunk, de mindenfélét a technika puritán kifejezőmódját látja szívesen az írásművészetel alkotáson. Erről beszél *Kner Imre* a könyv egyik hosszabb tanulmányában s ugyancsak ezt bizonyítja az évkönyv tipografiai megalkotásával: Kner Imre, a nyomdász. Szó és tett az ilyen természetű műben szorosabban összetartozik, mint bárhol másutt. Kner Imre a jó könyv megcsinálásának Rítéléteit első-sorban technikai tényezőkből látja. A betű, a papír, a festék — a könyvnek ez a három őseleme valóban annyiféle építőlehetőséget ad a tipografusnak, mint a vas, téglá és a habarcs az architektusnak. Kner nem száll perbe a másik felfogással, mely az illusztrációnak jogait is biztosítani akarja. Mi sem áll fölé távolabb, mint holmi túlzó puritanizmussal számolni akarni elmélyedésünk perceiből a fantázia vagy a művészi parafrázis hangjait. De annyira ismeri a nyomtató mesterség régi remekeit, és a betűk nyugalmának szent áhitatát annyira tiszteli, hogy a tipografiai örö-möket nem engedí megbotanni kétes értékű játékokkal (könyvdész) vagy egy más alkotó-szférából való művészet bevonásával. Ízlések, irányok, sőt grafikkák is elavulnak, félszeggé válnak. De a tiszta antikva betűk élete örök. És szintgy idöllen-idökre szól a ritmikus oldalak, a nyugodt tölkörk, a szedés és könyvalkotás mesterségének tudománya. Ez ellen sok mindent fel lehet hozni a mi líhegő, kiáltó, formákat átütő napjainkban. De a bibliofil érzésvilága majdnem mindig arisztokratikus, nevelítőzetűk a könyvtá- rak és antikvárius-boltok magánya lévén. Könyv, az valami egészen különös nedű, és minél szerelmesebb valaki a betűk suhanás- sába, zenéjébe, szavai kábulatába, annál inkább megszerzókja és megszereti a kelyhüknek ősi, egyszerű formáját. A szöbanforgó könyv- nek másik, magvas tanulmányában éppen egy régi könyvnyomtatónak, Aldusnak alkotásain bizonylgtatja *Végh Gyula* „A szép könyvről” vallott nézeteit. Nagyon egyszerűen és eleven- nen fejtegeti, hogy végeredményben a mai ember sem keres mást a szép könyvben, mint az elődök: jó anyagokat, szép munkát, nemes kőstet, minden hamisság és cífráldóó vágy távolittarását a könyvtől. Jellemző, hogy a magyar bibliofilék elnöke bevezetéslil még azt is kénytelen bizonylgtatni, hogy a könyv tartalmi komolyságának mit sem árt, ha vélet- lenül szép is. Szomoró materializmusba sülly- lyedtt korszak, amelytől ki kell verekedni a szép könyvhöz való jussunkat. De „verekedni” ez talán nem a helyén való szó. A magyar bibliofilék vezérkara be akarja újra csempészni, szükségletté akarja tenni a magyar családok- ban a szép könyvet. Jutalmakkal, kitünteté- sekkel akarja visszavezetni kiadóinkat a „dész- művek” hinárljából az egyszerűen ízléses tömeg- könyvek szolidabb talajára. Céllitözésnek talán a legszebb, amit e nehéz viszonyok közli,

egy vergődő könyvkultúrában, vizsgálatásul és nemes gyönyörűségül magunknak kirhatunk.

II. „L'ARTE DEL LIBRO”. Új olasz könyv. Szerzője Cesare Rana. Két hatalmas kötet, nagy folio-alakban. Két világgrész: Európa és Amerika új könyvművészetének bemutatására vállalkozik. Boldog ország, amelyben egyetlen könyvművészetit szakiskola, a bolognai, annyi betűvel, géppel, sokszorosító szerzáttal és főleg pénzzel rendelkezik, amennyi két ilyen óriáskötetbe kell. De az olasz könyv is a homlokán hordja a szívét. Már kötése elárulja, hogy a szellem, mely a bolognai iskolát körülveszi, nem haladottabb annál, mint amit az egész olasz könyv- és reklám-grafika árul el, sőt az egész mai olasz iparművészet is tanúsít. Röviden szólva: befelejtkezés a századunk első éveiben uralkodott illusztrációkba. Bodoninak, a nagy olasz tipografusnak arcképe hiába mosolyog ránk biztatón már az első oldalon, mégis bántó éppen a mesterségbeli hibák halmaza a könyvön. A betűtípus megválasztása nem a humanistákat juttatja eszünkbe, hanem a rossz betűöntődöt. A szedéstükör körülállása minálunk már csak gyenge vidéki nyomdáknak járja. A renaissance-ot itt legföljebb olyan szalag- és inda-keretek szűrke unalmában lehet utánérezni, amilyeneket az angol és német nyomdák produkáltak harminc év előtt való luxusnyomatványokon. Szöveg, könyvdísz és kép itt olyan zavaró összevisszaságban jelenik meg, hogy Petronius lakomáinak képzeljük magunkat, ahol felváltva hordották a bibicet, a pecsenyét és a tréfas ötleteket. Mennyi gazdagság, mekkora önbizalom és mily kevés érzék az ökonómia és a szerkezet irányában. Több mint ezer illusztráció, feketén és színesen, de amint egymást követik, csak nyugtalanságunk fokozódik. Maga a kíséző szöveg sem tart semmiféle rendszert. A régi metszetek befolyása után az illusztrációkról, majd az ornamentumokról, azután a művészek érzésvilágáról, a nyomdászat esztétikájáról és végül az elbírásokról beszél. Természetes, hogy legnagyobb számmal az olasz könyvkiadók munkái és mai olasz grafikusok illusztrációi szerepelnek a kötetekben. De éppen a legtöbbet foglalkoztatott művészek állnak legtávolabb a mi világvilágunktól. Merussig Guido vagy Adolfo de Carolis megrekedtek egy patetikus-heroikus vonalvezetésben, melyet valamikor költőinek neveztek, de ma dagályosnak érzünk. A németeknél a Klimt-Olbrich-Czeszka-irány, az angoloknál Beardley követői állottak közel ehhez a stílus-ellenes stílushoz. A nemzetközi könyvéletben még talán Bayros képviselte ezt a modernséget a legtöbb anyagi sikerrel és a legkevesebb rajztudással. Nem hiába szerepelnek e nevek elsősorban a könyv külföldi vendég-szereplői közt. E ponton csak sajnálni lehet,

hogy a pár éve elhunyt Bayros marquis-t a könyv szerzője, a jelenkori magyar könyvművészetéről szólva, legelsősorban tárgyalja. Holott a horvát születésű, németek közt élt és francia nevű grafikus a mai kataszter szerint „Jugoszlávia” követelheti magának. Egyebekben mindez a kritika kissé méltánytalan a könyv szerzőjével szemben, aki igazán szépen foglalkozik velünk, két ízben is megemlékezvén rólunk. Itt is az a baj azonban, hogy többet beszél Mátyás királyunk olaszbarátságáról, a magyarok lovaglásságáról és a függetlenségi szellemről (elszakadási törekvések Ausztriától), mintsem könyvművészetünk értékeiről. Névszerint Nagy Sándorékat, Körösfői Kriescht, továbbá Pogány Villyt említi meg, akikről semmit sem közöl. Annál bőkezebb, amikor a régibb magyar nyomdászati folyóiratok vagy a Czako-időszak iparművészeti iskolájának nyomtatott munkái kerülnek kezébe. Növendékmunkákból változtatás nélkül ad jót és rosszat, csak legalább tíz-tizenöt évvel ezelőttiek legyenek. Annál meglepőbb, mikor ezek után színesen és életnagyságban egy Kozma—Kner-féle újabb könyvlappal és szignettel is találkozunk, annak ellenére, hogy sem a németeknél, sem a bécsiéknél nem veszt tudomást az utolsó évtized jelenségeiről. És hogy a skandináv népek vagy a lengyelek könyvművészete milyen fejlett, az is elhomályosul a sok édeskés angol-amerikai példa között. Csak az a latinnyelvű nép járt itt jól, amelyiknek mai könyvművészeti igazán jók is. A franciákra gondolok. Mind itt vannak ók: a francia bibliofil-könyvek komor, szűkszavú fametszői, tarkán mulatságos, kedvesen pikáns litoművészei. Mind itt vannak, akik tussal, ceruzával, hangulattal, sőt merész invenciókkal áttörtek a tipográfiai oldal szentségét. A mesterség régi műhelyhagyományait tisztelők bizonyosan nem szeretik e csendzavarókat. Pedig a könyvművészetben is minden iránynak megvan a jogosultsága, — csak szép legyen. N. P.

„CORRESPONDANCES.” Farkas István és André Salmon képalbuma 1929. Párisban élő magyar festő és francia költő közös munkája ez a rafináltan érdekes művészi kiadvány. Csak a mai Párisban születeheti meg Farkas és Salmon képalbuma, abban a városban, mely a modern művészetnek legújabb nemzetközi iskoláját teremtette. Az École de Paris előzményei ugyan a francia művészetben keresendők, de szelleme, stílusa már nem nevezhető lisztán franciának. Idegen nemzetiségű egyéniségeinek eltérő kultúrája és szellemi leszármazása annyira bejelátszik az École de Paris stílusának kialakulásába, hogy az utóbbi nem nevezhetjük teljesen a francia génius megnyilatkozásának. A mai Páris kultúrája — hiába tiltakoznak ellene a franciák — már ép úgy nem igazában francia, mint ahogyan a

késel császárok Rómáját is át meg átjárta a barbár vér. A párisiak bíszkék, hogy csodás varázsú városuk felszívja az odatóduló idegeneket, látszólag franciákká teszi őket, de nem veszik észre, hogy izléstük, kultúrájuk ezúton mennyire átalakul. Mióta a Montmartre-ről a Montparnasse-ra költöztek át a művészek, azóta nagyot változott a párisi művészet arculata. Nem hiába hallani a világ minden nyelvét a Café du Dômeban vagy a Café Rotonde-ban, a legmodernebbek otthonaiban, az avant-garde művészeite sem nevezhető már franciának, hanem csak párisinak. Igen nagy a százaléka azoknak a külföldieknek, akik a francia avant-garde-kiállításokon mint vezető mesterek szerepelnek. Picasso, Van Dongen, Fouillat, Modigliani, Kissling, Chagall, Pascin idegen volta le nem tagadható.

A magyarokat ebben a társaságban Farkas István képviseli. „Oeuverjeune — írja Pierre Flouquet a Chronique du Jourban — a tiszta festőiség terén Matisse és Dufy között van a helye.” „Több képében Farkas egészen felszabadult és végig megoldja a maga elé tűzött formai problémákat. Megértette az örök tanulságot, hogy a technika, a mesterség meghódításának korszaka után ne legyen más célja a művészetnek, mint hogy saját magát adja a világnak, az őt környező természetből kölcsönözve az élet minden elemét — korlátozás nélkül.” (Montparnasse — Géo Charles). „Farkas István egyike azoknak a festőknek, akiket hasznos és termékeny tapasztalatok fölfegyvereztek arra, hogy új és mélyen átértelt eredményekkel ajándékozzanak meg.” (L'Aurore — Bruxelles.) „Olyan finomságokat élvezhetünk képeiben, amintökre egy Matisse bíszke lehetne.” (Monde.) „Etienne Farkas *Correspondances*-a — írja maga André Salmon a Candide-ban — igazán korszakalkotó jelenség a modern esztampe történetében.” Festő és költő úgy összeforrott egymással az album keretében, hogy a munka a baudelairei- „Correspondances” nevét viseli. Prózában írt költemények telve merész hasonlatokkal, amelyek a tengerből születte Vénusz szépségét és a legmodernebb technikai eredményeket egy hűron pergetik, és természetfölül elkívánkozó színdíjak, amelyekben exotikus naivitás és hiperkulturált fantázia csendül össze. Előbb voltak a képek és főlül inspirálva írta meg André Salmon költeményeit. A fiz különös szépségű kép nem természeti motívumok közvetlen átvétele alapján jött létre, hanem a valóságábrázolástól szinte felszabadult szín- és formaképzlet találta meg itt a maga lelki motívumaihoz, művészi akkordjaihoz illő, természetből vett témáit. Rejtelmes szépségű álmokképek, amelyek néha csak egy hárszállal függenek össze a valósággal. A választott motívumok is legtöbbször ilyen merészek és idegenek: a tengerfenék világa különös, ismeretlen életével. Claude *Monet* és *Vaszary*

János festett hasonló főrekvésű, a köznapi motívumoktól eltérő, nagy vásznakat, a vízi-illiomok sorozatát, illetőleg a thányi biológiai intézetben lévő tengerfenék-kompozíciót. De ezek még realizitkusabbak, színvibrálásuk és stílusáltságuk ellenére is materiálisabbak Farkasnak különböző akkordokat intonáló képeinél. Itt a művész teljesen fölébe akart kerekedni az adottságnak. De ilyenek azok a képei is, amelyekben egyszerűbb motívumokban fejezi ki élményeit. Egy erdömélye, egy csendélet, vagy két figurális kompozíció ugyanezt a fantáziáfelszabadulást ünnepli, mint a halak, rákok, moszatok, algák titokzatos világa.

Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy Farkasnak lerögzített álmokképei könnyed, súlytalan, tovaillanó ábrándok eredményei. Ezek csak látszólag suhanó, optikai impressziók, valóságban azonban tudatosan kiértelt, a lélek titkos élményeit fölfedő vallomások. Farkas kísérletező, gondolkodó elme, aki nemcsak alkotásai művészi kialakulását, hanem technikai eszközeit is a legnagyobb gondalal készíti elő és végli. Nem hiába veszik olyan komolyan művészetét, ritikán megjelenő munkáit Páris számottevő köreiben. André Salmon is Picasso és Braque művészetének egyéni továbbfolytatását, megérését látja bennük. De talán egyik munkája sem olyan befejezett, mint a *Correspondances* képalbum sorozata, melyet a *Chroniques du Jour* adott ki fényűző köntösben. (A *Portique* helyiségeiben rendezett nagysikerű gyűjteményes kiállításának nem egy festménye is már ezt a hangot intonálta.)

Számunkra Farkas albuma értékes illelet e kiváló tehetségű hazánkfiától, aki elrejtte a magyar földről, ki a nagy világba, hol más a levegő, más az akarat és más a beteljesülés.

Ybl Ervin

MAGYAR ARCKÉPFESTŐK TÁRSASÁGA.

Új művészegyesület alakult meg a „Magyar Arcképfestők Társasága” címen. Célja: magába fogadni mindazokat a művészeket, akik az arcképfestést művészi fokon művelik, gáttat vetni az arcképfestést egyre jobban fenyegető dilettantizmusnak, kiállítások rendezésével bemutatni a nagyközönségnek az arcképfestést legjavát és külföldi hasonló egyesületekkel keresve a kapcsolatot odahatni, hogy a magyar arcképfestőket határainkon túl is megismerhessék.

E cél szolgálatában csoportosult — egyelőre — 21 művész, akiket a művészet kultusza fűz össze és akiknek eddigi munkássága garancia az új egyesület sikeres működésére.

A Társaság tagjai: Áldor J. László, Balló Ede, Burghardt Rezső, Éder Gyula, Fényes Adolf, Frank Frigyes, Glatz Oszkár, Halmi Artur, Hatvány Ferenc, Kandó László, Knopp Imre, Karlovsky Bertalan, Kukán Géza, Kunwald

Cézár, Maltasovszky-Zsolnay László, Márk Lajos, Moldován Béla, Sárkány Gyula, Szüle Péter, Tatz László, Udvary Pál.
Az alakuló ülés betöltötte a tisztségeket is a következőképpen: Elnök: Balló Ede, társelnök: Glatz Oszkár, ügyv.-ig.: Moldován Béla, jegyző: Sárkány Gyula, pénztáros: Knopp Imre.

A „Magyar Arcképfestők Társasága” lehetőséget akar nyújtani minden művészeti érték érvényesülésére, éppen ezért kiállításaira be-küldhet mindenki műveket, a Társaság tagjainak kiegészítésére pedig az alapszabályok nyújtanak módot.

A Társaság tiszteleti tagjai: László Pál és Karlovsky Bertalan.

GYÖRGYI KÁLMÁN

Váratlanul és hirtelenlél pótolhatatlan veszteség érte a művészeti kultúrát: Györgyi Kálmán meghalt. Ő volt központja, egyben lelkes és fáradhatatlan munkása Iparművészetiünknek. Ennek áldozta egész életét párdát rikkító önzetlenséggel. Az a hatalmas erély, amellyel a neki szent ügyet szolgálta, csak akkor érthető meg, ha ösmerjük forrását: azt a forró, szinte szenvedélyes szeretetet, amelyet Iparművészetiünk iránt táplált még hajkott korában is, amikor más ember már nyugalomra vágyik. Ezt a fogalmat: nyugalom, Györgyi Kálmán nem ösmerie. Szinte holta napjálg nem szűnt meg erélyes, gondos, munkával, meg nem tört akarattal szolgálni Iparművészetiünket. Ritka példánya volt egy ideálisan hí művészetpolitikusnak.

Komoly tanulmányal készült fel hivatása teljesítésére. E tanulmányok egy részét a Minta-rajziskolában szerezte meg, ahol rajztanárrá képesítették. Nagyobbik részét azonban a cselekvő életben. Korán tanára leit egyik legkiválóbb intézetiünknek, a Szekesfővárosi Iparrajziskolának. Ott összeköttetésbe került a legkülönbözőbb ipari és művészeti technikák képviselivel. Közvetlen tapasztalatokat szerzett arról, amit Iparművészeti munkának nevezünk. E tanulságok alapján csakhamar irányító és felvilágosító cikkek egész sorával végzett útörő munkát sanyarú helyzetben vergődő, szinte észre sem vett Iparművészetiünk érdekében. Hamarosan legkiválóbb munkatársra lett Fittler Kamill, Koronghi Lippich Elek és Radács Jenő mellett Ráth Györgynek, aki nem kisebb eréllyel, csaknem makacsággal dolgozott Iparművészetiünk érdekében. Egyesített akaratuk döntően befolyt arra, hogy valóban legyen Iparművészetiünk. Ráth halála után a munka súlya Györgyre szakadt. Állta töretlen eréllyel és buzgalommal. Mint az Ipar-

művészeti Társulat igazgatója, mint Fittler Kamill halála után a Magyar Iparművészeti egyedüli szerkesztője, mint Iparművészeti kiállításaink rendezője tisztító és cselekvésre serkentő munkát végzett a Társulat keretén belül. De Györgyi még egy másik küldetését is vállalt. Vérbeli rajztanár volt és szomorúan látta, hogy — nevezetesen elemi oktatásunkban — mennyire talaját veszítette a rajz mint nevelési erőtényező. Különös szervezőképességével széles keretben indított mozgalmat a rajzoktatás modernizálása érdekében. Csak a szakember tudja igazán értékelni azt, amit ezen a téren Nádler Róberttel együtt kiképzett s az akadémikusokna ama tömegeit, amelyekkel e kellett háritania. Útörő munkát végzett tehát ezen a téren is. Oly széles területeken hintette el az áldást, hogy nem csoda, ha végső tisztességtelre ravatala köré oly embertömeg csoportosult, amely az Iparművészeti Múzeum nagy előcsarnokát teljesen betöltötte.

Györgyi Kálmán művészcsaládból született Pesten, 1860. március 7-én. Atyja a táblabírókor kltünő festője, Györgyi Alajos volt. Nagyatyja híres pesti ezüstműves. 1879—84-ig a Mintarajziskolának volt növendéke, mindjárt utána az Iparrajziskola tanára. Tíz évvel rá titkárává választotta az Iparművészeti Társulat, 1908-ban igazgatójává. Szerkesztője volt egyúttal a Magyar Iparművészetnek és szakfelügyelője a fővárosi elemi iskolai rajzoktatásnak. Ezenkívül értékes tagja volt mindazoknak a bizottságoknak, amelyek vonatkozásal bírnak az Iparművészet ügyeivel. Szava minde-nyit fontos, mindenlitt figyelembe vett volt. Nincs területe a művészeti Iparnak, amely áldásos munkásságának emlékét ne bírná. Rendkívül a veszteség, amely elhunytyával Iparművészetiünket érte. A veszteség e nagysága jelzi munkásságának értékét.

Peteles szerkesztő: Dr. Majovszky Pál

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla

Kiadó: Ormos György

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. II.

Magyar Művészet 1929. 9-10. szám